

den oorlog heeft de voorbereidingsmaatregelen vertraagd. Schöneberg heeft reeds besloten, als er betrekkingen van armenarts vrijkomen, deze niet meer te bezetten, maar de open komende wijken aan de vrije artsenkeus over te laten. De armen-artsen te Schöneberg zullen voortaan gemeente-artsen worden genoemd. De ondervinding, te Straatsburg met de vrije artsenkeus in de armenpraktijk opgedaan, is zeer gunstig (*Deutsche med. Wochenschr.*).

DE VERZORGING MET GENEESMIDDELEN IN OOSTENRIJK. — Het gebrek aan geneesmiddelen heeft het Oostenrijksche ministerie van binnenlandsche zaken genoopt, een afzonderlijk bestuurslichaam in het leven te roepen, ten einde de grootst mogelijke zekerheid te verschaffen, dat de onontbeerlijke geneesmiddelen aan de bevolking worden verschaft en dat daarmee zoo spaarzaam mogelijk worde omgegaan. Dit lichaam zal geen winstbehaling beoogen. Al de leden zijn onbezoldigd. Voorloopig bemoeit het zich nog met geen andere middelen dan die uit het buitenland moeten komen, of die binnenslands niet in voldoende hoeveelheid worden voortgebracht. Al wie deze middelen in voorraad heeft, moet daarvan aangifte doen, en de voorraden worden ook nagezien namens het nieuwe bestuurslichaam. Zij mogen alleen in apotheken worden verwerkt en afgeleverd, in een hoeveelheid, die aan de volstrekte noodzakelijkheid beantwoordt. Alleen het bestuurslichaam mag geneesmiddelen in het buitenland koopen en ze invoeren. Ook zijn maatregelen getroffen om het voorschrijven van geneesmiddelen door de artsen tot het allernoodigste te beperken. Het lichaam bevat vertegenwoordigers van de apothekers, de handelaars in geneesmiddelen, de chemisch-pharmaceutische nijverheid, de artsenkamers, de ziekenfondsen en de verbruiksverenigingen. De verkoopprijzen in den groothandel worden vastgesteld om alle speculatie te voorkomen (*Deutsche med. Wochenschr.*).

DE SOCIALISATIE DER GENEESKUNST. — Naar aanleiding van de beschouwingen uit *The Lancet* in het vorige nummer schrijft een belangstellend lezer, dat ook hij gelooft, dat ons vak eenmaal zal worden gesocialiseerd. Maar ook hij ziet de grootste moeilijkheid in de luie luyden, wier vast traktement den prikkel tot het verwerven van veel patiënten wegneemt. Een oplossing zou hij zien in het aanwijzen van vaste standplaatsen aan de artsen door het rijk, gelijk met de notarissen geschiedt. Ook de specialisten zouden op deze wijze over het land moeten worden verdeeld, en de ziekenhuizen eveneens.

Jonge artsen zouden, in den trant van candidaat-notarissen, worden toegewezen als hulp nevens algemeen practizeerende artsen of specialisten, en ook, tot voordeel voor hen en voor de zieken, verplicht worden om artsencursussen bij te wonen. De prikkel om goed werk te leveren zou worden verschaft door de kans om een sollicitatie naar een goede plaats met goed gevolg bekroond te zien. Verder meent onze brieveschrijver, dat, als een plaats door een tragen arts zou bezet zijn, door het rijk een ander naast hem zou kunnen worden gezet, en dit zou hem wel genezen. Maar dan zou de concurrentie weder haar intrede doen, en deze is het, die de voorstanders der socialisatie willen vermijden, omdat zij, wel verre van tot beter werk te prikkelen, in het algemeen het gehalte der artsen niet verhoogt en niet altijd juist de besten den prijs zou doen behalen.

Wij zouden ook meenen, dat socialisatie onafscheidelijk is van „numerus clausus”. Maar deze tijd heeft doen inzien, dat het zeer gevaarlijk zou kunnen zijn voor een land, als het juist zooveel artsen bezit als het in vredestand kan gebruiken.

PINKHOF.

INGEZONDEN.

DE REACTIE VAN WASSERMANN.

Het welslagen, dat ook mij ten deel viel, wanneer ik als antigeen het volgens de aanwijzingen van collega KAPSENBERG gedroogde en in alcohol opgeloste hartpoeder gebruikte, waardeerde ik vooral, als het gewone, uit versch hartspier vleesch gemaakte

extract mij plotseling in den steek liet. Het is mij nl. enkele malen overkomen, dat dit alcoholische extract plotseling zelf zóóveel complement ging binden, dat dit voor de reactie niet geschikt meer was. Hetzelfde zag ik een paar keer bij luetisch leverextract en eens ook bij het gedroogde poeder. Opvallend was het, dat dit juist optrad, als de fleschjes met antigeen in de ijskast hadden gestaan. Nadat ik er toe over ben gegaan, ze steeds bij kamertemperatuur in het donker te bewaren, zag ik dit verschijnsel slechts zelden. Het is mij niet bekend, of anderen deze ervaring ook opdeden. Toch kan ik niet getuigen van de groote labiliteit van het alcohol-antigeen, waarvan ook BOAS melding maakt. Vaak gebruikte ik het een maand lang, zonder dat ik de gevoeligheid zag verminderen of wel onspecifieke reacties optraden, en meer uit voorzorg, dan wel uit noodzaak, bereidde ik mij een nieuw.

Met hoeveel belangstelling ik ook de beschrijving las van het vernuftige toestel om het Guineesche biggetje te bevestigen, moet mij toch de opmerking van het hart, dat men dit door een veel simpeler toestel zal kunnen vervangen, indien men het bloed neemt uit de art. femoralis. Indien het mij niet gelukt door hartpunctie een voldoende hoeveelheid bloed te verzamelen, span ik het dier op een gewoon plankje met ter weerszijden twee schroeven, knip de huid open aan de voorzijde van de dij, haal een catgutdraad onder de art. femoralis door, knip deze in, knoop later de draad en hecht de huid. In 10—15 min. is deze eenvoudige operatie klaar; gewoonlijk ontsnapt het dier onmiddellijk daarna, vaak bereid om later uit het hart, de andere art. femoralis of carotis voor andere reacties zijn bijdrage te leveren. De parese, welke het dier eerst aan de geopereerde poot vertoont, verdwijnt later meestal, soms zelfs is het litteken ternauwernood terug te vinden. Optreden van een absces is uitzondering.

Over de microreactie is KAPSENBERG niet best te spreken. Inderdaad moet ik hem toegeven, dat, toen ik een tijdlang de reactie met grootere hoeveelheden verrichtte en technisch overigens geheel, evenals nu, volgens de methode van SORMANI, het mij voorkwam, dat de grens der haemolyse over het algemeen scherper was en ik minder last had van zelfbinding der sera. De verklaring is misschien hierin te zoeken, dat van de zeer geringe hoeveelheid complement, welke men met het pipetje van WRIGHT toevoegt, aan den wand van het buisje iets blijft kleven. Bij de macroreactie zal dat ook het geval zijn, maar een klein verlies op de gebruikte hoeveelheid complement zal hier minder invloed hebben. Dat er echter een geval zou zijn, dat een reactie positief uitvalt, als zij met grootere hoeveelheden negatief zou zijn, lijkt mij uitgesloten, en het groote economische voordeel, in het bijzonder wat betreft verbruik van luetisch leverextract (ter contrôle) en amboceptor, is van beteekenis, waarbij nog komt, dat in enkele gevallen, voornamelijk bij kinderen, de WRIGHT-punctie, door haar eenvoud, van voordeel is.

KAPSENBERG bewaart het complement in de ijskast. Is het eigenlijk niet rationeeler het bloed van het dier, dat men toch hoogstens enkele uren vóór de reactie opvangt, bij kamertemperatuur te bewaren? Zoowel in het lichaam van het dier als tijdens de reactie is het op 37° verwarmd. Nadeelen zag ik nooit, sinds ik tot deze wijze van handelen overging, en het uitknippen van het serum geschiedt wel zoo snel. Dat de sera, die langer bewaard moeten blijven, op lage temperatuur moeten worden gehouden, is natuurlijk ieders meening.

Amsterdam, 10 September 1918.

N. VAN DER WALLE.

HUIDBLOEDINGEN BIJ SPAANSCHER GRIEP.

Waarschijnlijk zal het collega VOS belang inboezemen te weten, dat hij het ziektebeeld, dat hij bij zijn 14-jarig patiëntje waarnam (zie *Tijdschrift* 7 September jl.), m. i. uitvoerig beschreven kan vinden door R. LUTEMBACHER en VAQUEZ als de bij chronische hartlijders voorkomende „endocardite secondaire subaiguë infectante” (*Arch. d. mal. d. coeur* 1917). Hoewel de ziekte hier een zeer acuut karakter heeft, beantwoordt deze overigens toch geheel aan dien secundairen vorm van endocarditis. Genoemde schrijvers vestigen nl. de aandacht erop, dat lang niet alle hartlijders